

כה ההתבודדות הוא מעלה עליונה וגדולה מן הכל, דהיינו לקבוע לו עכ"פ שעה או יותר, להתבודד לכדו באיזה חדר או בשדה, ולפרש שיחתו בינו לבין קונו, כמענות ואמתלאות, בדברי חן וריצוי ופיוס, לבקש ולהתחנן מלפניו ית', שיקרבו אליו לעבודתו באמת. ותפילה ושיחה זו, יהי' בלשון שמדברים בו, דהיינו בלשון אשכנז (כמדינתינו). כי בלה"ק קשה לו לפרש כל שיחתו, וגם אין הלב נמשך אחרי הדיבורים, מחמת שאינו מורגל כ"כ בהלשון, כי אין דרכינו לדבר בלה"ק. אבל בלשון אשכנז שמספרים ומדברים בו, קל וקרוב יותר לשכר לבו. כי הלב נמשך וקרוב יותר אל לשון אשכנז, מחמת שהוא מורגל בו. ובלשון אשכנז יכול לפרש כל שיחתו, ואת כל אשר עם לבבו, ושיח ויפטר לפניו ית'. הן חרטה ותשובה על העבר, והן בקשת תחנונים לזכות להתקרב אליו ית' מהיום ולהלאה באמת. וכיוצא בזה, כל חד לפום דרגי'. ויזהר מאד, להרגיל עצמו, להתמיד בזה מידי יום ביום, שעה מיוחדת כנ"ל. ושאר היום, יהי' בשמחה כנ"ל. והנהגה זו, הוא גדולה כמעלה מאד מאד. והוא דרך ועצה טובה מאד, להתקרב אליו ית'. כי זאת היא עצה כללית, שכולל הכל. כי על כל מה שיחסר לו בעבודתו ה', או אם הוא רחוק לגמרי מכל וכל מעבודתו ית', על הכל יפרש שיחתו, ויבקש מאתו ית' כנ"ל. ואפי' אם לפעמים נסתמין דבריו, ואינו יכול לפתוח פיו, לדבר לפניו ית' כלל. אעפ"כ זה בעצמו טוב מאד, דהיינו ההכנה שהוא מוכן ועומד לפניו ית', וחפץ ומשתוקק לדבר, אך שאינו יכול, זה בעצמו ג"כ טוב מאד. וגם יוכל לעשות לו שיחה ותפילה מזה בעצמו, ועל זה בעצמו יצטעק ויתחנן לפניו ית', שנתרחק כ"כ, עד שאינו יכול אפי' לדבר. ויבקש מאתו ית' רחמים ותחנונים, שיחמול עליו ויפתח פיו שיוכל לפרש שיחתו לפניו. ודע שכמה וכמה צדיקים גדולים מפורסמים סיפרו, שלא באו למדרגתם, רק ע"י הנהגה זו. והמשכיל יבין מעצמו, גודל מעלת הנהגה זו, העולה למעלה למעלה. והוא דבר השווה לכל נפש, מקטן ועד גדול. כי כולם יכולים לנהוג הנהגה זו, ועי"ז יבואו למעלה גדולה אשרי שיאחז בזה:

גם טוב לעשות מהתורה תפילה, דהיינו כשלומד או שומע איזה מאמר תורה מצדיק האמת, אזי יעשה מזה תפלה. דהיינו לבקש ולהתחנן לפניו ית', על כל מה שנאמר שם באותו המאמר. מתי יזכה גם הוא לכא לכל זה, וכמה הוא רחוק מזה. ויבקש מאתו ית', שיוכהו לכא לכל הנאמר שם באותו המאמר. והמשכיל והחפץ באמת, יוליכו ה' בדרך אמת, ויבין בעצמו דבר מתוך דבר, איך להתנהג בזה. באופן שיהיו דבריו דברי חן, ומענות נבונות, לרצותו ית' שיקרבו לעבודתו באמת. וענין השיחה זו, עולה למקום גבוה מאד. ובפרט כשעושה מתורה תפילה, מזה נעשה שעשועים גדולים מאד למעלה:

זן השמחה, הצד כנ"ל. ולהגיעם, וזהו ששון ויתפסו את זה, להכניס אנה שהם יושה, וע"כ אותם לתוך נ"ל:

כר: להרחיק כל החולאת זשמחה. כי ש" (תהלים וכו'. ואלו יפיקו, והם מחה, שהיא היוד מיני בינה, שהם ביוד מיני מיני נגינה. וגם נל ידי מרה ה'. ולעתיד, ישלמי סוכה זקדוש ברוך כוא. דהיינו ראש חולה. שדרשו רז"ל אין להחולה יד על ידי הש"י ראש ז היא בחי' ה הריקודין נ"ל:

להיות אך עצמו למרה ל אדם מלא גדול, להיות ואפי' במילי , עכ"ז הוא ביום, לשכר נו. אבל כל י בקל יכולין ע"י שמחה יותר, לכא ה' בשמחה נשכר: זבודדות

שייך לא"ב החדש (שכרות אות ד')

כו צריך להרחיק משכרות, ולדקדק שלא לשתות יותר מיכלתו, כדי שלא יבא לידי שכרות. כי מעט השתיה לפי הצורך, הוא טובה להרחיב דעתו. ודע, כי הדעת מלוכש בחסדים. וכששותה כמדה כראוי לפי ערכו, אזי נתרחב דעתו, ונתרומם מוחו, ואזי נגדלין החסדים ביותר ע"י השתי'. כי כשנתרומם הדעת, נתרוממין ונגדלין החסדים, כי הדעת מלוכש בחסדים כנ"ל. ועל זה אמרו רז"ל (עירובין סה) כל המתפתה ביינו, יש בו מדעת קונו. מתפתה דייקא, בחי' חסדים, שע"י היין נגדלין החסדים. והוא מתפתה, שע"י הגדלת החסדים, הוא מתפתה ומתפיים, אע"פ שלא הי' ראוי להתפתות לפי חסדים סתם, והי' יכול להיות רוגז. אבל ע"י הגדלת החסדים ע"י היין, הוא מתפתה כנ"ל. אבל השוטה יותר מדאי ומשתכר, אזי אדרכא, מתגברין תוקף הגבורות, ונעשה כעס ורוגז. ולפעמים מתגברין גבורות דס"א, ויוכל לכא לידי רעות וכו' ח"ו:

ודע, שע"י שכרות, שוכחין כל המצוות והאזהרות שצוה משה רבינו ע"ה. כי משה הוא מלוכש בכל אחד ואחד מישראל, בכל אבר ואבר. ומוזכר כל אבר ואבר, שיעשה המצוה השייכה לאותו אבר. כי רמ"ח מצוות, כנגד רמ"ח אברים. וע"כ משה נקרא מחק"ק (דברים לג), שהוא גימ' רמ"ח, שמוזכר רמ"ח מצוות כנ"ל. וע"י השכרות שוכח אותם, בבחי' (משלי לא) פן ישתה וישכח מחק"ק, שע"י השתיה והשכרות, שוכח רמ"ח מצוות של משה כנ"ל: והתלכשות משה באברים, זהו בעצמו בחי' התלכשות הדעת בחסדים כנ"ל. כי משה הוא הדעת, והאברים הם רמ"ח, בחי' אברם איש החסד, שהוא גימ' רמ"ח אברים:

כז מי שהוא פרנס הודש, או מנהיג שקורין (רוג'יר), והוא מנהיג בכשרות וביושר, ורואה ומסתכל להמיל המשאוי על כ"א כראוי לו, כפי מה שמעריך את כ"א ביושר להכביד ע"ו ולהקל ע"ו כראוי. עי"ז מכמל הד' מדות רעות, דהיינו ע"ו וגילוי עריות וש"ד ולשון הרע: והסוד, כי הנדר שנודרין צריכין לשלם מיד, והמאחר נדרו גורם אלו הד' מדות הנ"ל. כדאיתא במדרש (ויקרא פ' לו) שלמד מיעקב שבשכיל שאיחר נדרו, בא לידי ד' הנ"ל. ע"ו, שנאמר הסירו את אלקי הנכר. ג"ע, ותצא דינה וכו'. ש"ד, בשכס. לה"ר, וישמע את דברי בני לבן. ואיתא (שם), שבשכיל שראה משה בסבלות בני ישראל, כ"ש וירא בסבלותם, דהיינו שנתן לב על סבלותם, שהיו מכבידין עליהם, והעבודה השייך לאיש נתנו על אשה, וכן להיפך. והי' משה מסתכל על זה, והיפך הדבר ונתן על כ"א העבודה הראוי לו, מה שראוי לאיש וכו'. וכן בין אנשים בעצמן, הסתכל ליתן על כ"א מה שראוי לו. ואמר לו השם יתברך למשה, שעל ידי זה תזכה להתיר נדר, שנאמר בו גם כן בין איש לאשתו

וכו'

והלך לבטח עד שעבר על כולם. ומה יכין המשכיל הנמשל מאליו, על כל המניעות וההסתרות ופיתויים, שהם בחי' חומות, שיש על אוצר של יראת שמים, שבאמת אינם כלום. והעיקר לב חזק ואמיץ, ואז אין לו שום מניעה. ובפרט המניעות בגשמיות, כגון מחמת ממון, או שמונע אותו אשתו ובניו והותנו, או אביו ואמו וכו' וכיוצא, הם כולם בטלים ומבוטלים למי שלבו חזק ואמיץ להש"י. וגם אפי' גבורה של הגבורים, הוא רק מחוזק ואומץ הלב, שיש לו לב חזק ביותר, לרוץ בקשרי המלחמה כמובא בספרים (א).

מז סכנה גדולה לומר תורה. וצריך לזה יגיעה גדולה, ואומנות יתירה, שיוכל לשקול בפלס דבריו, באופן שלא ישמע כ"א וא' מהשומעין, כי אם מה שצריך לו, לא יותר. ואעפ"י שהכל שומעין כל התורה שאומר, עכ"ו לא ישמע כ"א רק מה שצריך לכד. וכמובא על פ' וישמע יתרו, והלא כל העולם שמעו, אלא יתרו שמע וכו' (וזהו יתרו סח). כי רק שמיעת יתרו, נחשב לשמיעה, שנכנס באוניו. ושמיעת כל העולם, אינו נחשב שמיעה כלל. ופי שאינו יכול לומר תורה בכחי' זו, אסור לו לומר תורה. כי כ"א וא' כשבא אל הצדיק לשמוע תורה, בא עמו גם הרע שלו, דהיינו הקליפות הנכבדים ע"י עבירות ח"ו. והם הדוחקים את העולם, ועושים בלכול ודוחק גדול, בשעת אמירת התורה, כי הרע הנ"ל של כ"א רוצה לבלבל. וזה שארז"ל (ברכות ו) האי דוחקא דכלה מינייהו, היינו מהרע של כ"א וא', שהם הקליפות כנ"ל. ואלו הקליפות, רוצים ג"כ ליגן מן התורה. ויניקתם, הוא רק מהמותרות, דהיינו, מה שא' שומע יותר ולמעלה ממוחו והבנתו, זה בחי' מותרות, ומשם יניקתם. וזה בחי' רוי תורה שנמסר לחיצונים, כי יניקתם רק מבחי' רוי תורה, דהיינו ממה שהוא למעלה ממוח האדם, כל אחד לפי הגנתו. על כן צריך החכם האומר תורה, שיהי' לו אומנות הנ"ל, שלא ישמע שום אחד מהשומעין, מה שאינו לפי מוחו והבנתו, שאינו שייך לו כנ"ל, כדי שלא ליתן להם יניקה ח"ו. ודע, שיש קליפה דקה, שסמוכה להקדושה, שזאת הקליפה הדקה יכולה לינק, אפי' מגוף התורה בעצמה, אפי' אם אין בה מותרות. והתיקון לזה, כשמדברים מישועת ישראל, שאז בורחת אותו הקליפה הדקה. וזה בחי' מה שארז"ל (זכחים קטז) שיתרו בא והלך לו קודם מתן תורה, כי יתרו הוא בחי' הקליפה הדקה שבורחת כששומעת ישועות ישראל: והצדיק האמת יש לו אימה גדולה כשאומר תורה, יותר מאימת ר"ה ויה"כ:

מח כשאדם נכנס בעבודת ה'. אזי הדרך שמראין לו התרחקות. ונדמה לו, שמרחיקין אותו מלמעלה, ואין מניחין אותו כלל ליכנס לעבודת ה'. ובאמת, כל ההתרחקות הוא רק כולו התקרבות. וצריך התחזקות גדול מאוד מאוד, לבלי ליפול בדעתו ח"ו, כשרואה שעוברים כמה וכמה ימים ושנים, שהוא מתייגע ביגיעות עליו

עליו

יק הוא בחי' הכל כמובא:

כל יום ובכל והממון הוא כד), דהיינו דיווח הממון. א' מוסר נפשו. זרה ד' קכד ז וכו', היינו ז גדולה, עם ז מהם. וע"ז זעזעלם, נמצא ז.

ז ית"ש כגון א' נדמה לו, וקשה לעמוד יחו, כפי מה זת אין שום שם הש"י, יעה הגדולה מה שמוחו ז כשמשבר ז לשם, עכ"ו זק, ויש לו מונע אותו יש לו כמה יבא להתפלל, גדולה מכולם זרגום סביב, בעקמימות ז א) וימרו זונים (תיקון) זבלבו, שהם יזו שבשמים, קולו, ופונה זכמל לגמרי שומע קולו, ע י"י קולי ז כשמתגבר ז שמספרים אוצר גדול זומות סביב ז להם שהם יכפ. וקצתם. לו לשברה. עז שארים. עד חומות הם חומה כלל, והלך

(א) ע"י לקרא סי' רמ"ט ולעיל בסי' מ"ג

עליו הס"א, והבעל דבר מאד מאד ר"ל, בהתגברות גדול ונורא מאד מאד ר"ל, ואין מניחין אותו ליכנס לתוך הפתח, ומחמת זה הוא חוזר לאחור ח"ו. כי כן דרך הבעל דבר והס"א, כשרואה שהאדם סמוך סמוך ממש לשערי הקדושה, וכמעט שיכנסו, אזי הוא מתפשט עליו בהתגברות גדול מאד מאד ר"ל. ע"כ, צריך אז התחזקות גדול נגדו. ושמענו מצדיק אמיתי שאמר, שאלו ה' אומר לו אחד, יהי' מי שיהי', בעת שעסק בעבודת ה' בתחילתו, אחי, חזק ואחוז עצמך, הייתי רץ ומודרו מאד בעבודתו ית'. כי גם עליו עבר כל הנ"ל, ולא ה' שומע שום התחזקות, משום אדם. ע"כ, מי שרוצה ליכנס בעבודת ה', יזכור זאת היטב. וחזק עצמך מאד, ועשה מה שתוכל בעבודת ה'. וכרכות הימים והשנים, תכנס לבטח בעזרתו ית', לתוך שערי הקדושה. כי הש"י מלא רחמים, ורוצה בעבודתך מאד. ודע, שכל התנועות וההתקנות, שאתה ניתק ונעתק בכל פעם איזה מעט מן גשמיית לעבודתו ית', כולם מתקבצים ומתחברים ומתקשרים וכאים לעזרתך, בעת הצורך. דהיינו, כשיש ח"ו איזה דוחק ועת צרה ח"ו. ודע, שהאדם צריך לעבוד על גשר צר מאד מאד, והכלל והעיקר שלא יתפחד כלל:

דע, שיש אילן, שגדילים עליו עלים, שכל עלה צריך להיות גדל מאה שנים, והוא נמצא בפרדסים של השרים, וקרוין אותו בלשונם (מאה שנים). ומסתמא, כשגדל מאה שנים, בוודאי עובר עליו מה שעובר. ואח"כ בסוף המאה שנים, הוא יורה בקול גדול, כמו קני שריפה, שקרוין (אורמאטי). והבן הנמשל היטב:

וראו לילך עם מה שנאמר במאמר אומרה לאלקי בעודי (בליקוטי הראשון בס' רפ"ב), דהיינו, לבקש ולחפש למצוא בעצמו איזה זכות ואיזה נקודה טובה, ובזה המעט טוב שמוצא בעצמו, ישמח ויחזק עצמו, ואל יניח את מקומו. אף אם נפל למה שנפל ר"ל, אעפ"כ יחזק עצמו במעט דמעט טוב שמוצא בעצמו עדיין, עד אשר יוכה לשוב עי"ז להש"י, וכל הדוגנות יהיו נעשין זכויות (ע' יומא פו ע"ב) ומה עשה הבעש"ט זצ"ל על הים, כשהסיתו הבעל דבר וכו'. ומה תבין, עד היכן אתה צריך להתחזק, ולבלי לייאש עצמך ח"ו, אף אם יהי' מה שיהי'. והעיקר, להיות כשמחה תמיד, וישמח עצמו בכל מה שיוכל, ואפי' ע"י מילי דשמותא, לעשות עצמו כשומה, ולעשות עניני שמות וצחוק, או קפיצות וריקודים, כדי לכוא לשמחה, שהוא דבר גדול מאד:

מט לפי גדולות הש"י ועוצם רוממותו ית', בתנועה קלה בעלמא, ובהסתכלות בעלמא, שאינו כראוי לפי כבודו ית', ה' ראוי לכוא על האדם מה שראוי ח"ו ח"ו. אך הש"י מלא רחמים, וכל העולם מלא רחמנות, והוא רוצה מאד בהעולם. ע"כ צריך לחזק עצמו מאד בעבודתו, בכל מה שיוכל, אף אם הוא כמו שהוא. ויסמוך על רחמיו המרוכים מאד בלי שיעור, כי בוודאי לא יעווב אותו,

אף אם עבר מה שעבר. העבר אי, והעיקר מכאן ולהבא לא יעשה עוד, ויהיה שב ואל תעשה עכ"פ. הן במחשבה, והן במעשה. כי גם המחשבה של אנשים כאלו, היא ג"כ עשיה, כי גם בעולם העש"י יש מחשבה. וצריך להיות שב ואל תעשה, במעשה ובמחשבה כנ"ל. ומה שנעשה עמו ממילא, אל יחוש ואל יסתכל על זה כלל:

דע, שעיקר התשובה השלימה היא, כשאדם עובר כאלו המקומות ממש שהיה מקודם התשובה, כל אחד לפי מה שעבר עליו בימים הקודמים, וכשעובר כאלו המקומות והענינים שהי' מתחילה ממש, ועכשיו פונה עורף מהם, וכופה יצרו לבלי לעשות עוד מה שעשה, זהו עיקר התשובה השלימה, ורק זה נקרא תשובה:

והוא מעלה גדולה, כשיש עדיין יצה"ר להאדם. כי אז יכול לעבוד אותו ית' עם היצה"ר דייקא, דהיינו ליקח כל ההתלהבות והחמימות, ולהכניסו בתוך עבודת ה'. דהיינו, להתפלל ולהתחנן בחמימות והתלהבות הלב וכיוצא. ואם אין יצה"ר להאדם, אין עבודתו שלימה כלל. והעיקר לעצור ולעכב החמימות בעת התאוות, ולהניחו בעת התפילה והעבודה, שם יניח חמימותו והתלהבותו לתוך העבודה כנ"ל. ואפי' מי שאינו איש כשר נודמן לו לפעמים שמתפלל בהתלהבות, וזה בא ג"כ מחמימות היצה"ר שיש לו, רק שהוא אינו מקבל על זה שכל. אבל מי שרוצה להתנהג בכשרות, הוא מעלה גדולה כשיש לו עדיין יצה"ר כנ"ל:

נ המחשבה ביד האדם להטותה כרצונו, למקום שהוא רוצה. וכמבואר במקום אחר, שא"א שיהיו שני מחשבות ביחד כלל. ואפי' אם לפעמים הולכת מחשבתו ופורחת ומשוטטת בדברים אחרים זורים, הוא ביד האדם לחזור ולהטותה בע"כ אל הדרך הישר, לחשוב מה שראוי. והוא ממש כמו סוס שפונה מן הדרך, וסר לדרך אחר, שתופסין אותו כאפסר וכיוצא, ומחזירין אותו בע"כ אל הדרך הישר. כמו כן במחשבה ממש, שיכולין לתפסה בע"כ, להשיבה אל הדרך הראוי:

נא היצה"ר נוקש באדם בכל פעם, ומעוררו למה שמעוררו. ואף אם אין האדם שומע לו ופונה עורף ממנו, אף על פי כן הוא נוקש בו עוד פעם שני ושלישי ורביעי ויותר. אבל אם האדם הוא חזק בדעתו ועקשן נגד היצה"ר, ואינו פונה אליו כלל, אזי היצה"ר מסתלק והולך לו. וכן בתפילה, בענין המחשבות הכאים לכלבל הוא ממש כנ"ל, שהמחשבה באה כמה פעמים, פעם אחר פעם, לבלבל. וצריך להיות חזק, לבלי להסתכל עלי' כלל בשום אופן, ואזי תסתלק. ועיין במקום אחר מזה:

נב מה שקשה קשיות על הצדיקים, זהו מוכרח להיות. כי הצדיקים מתרמים ליוצרים כמובא, וכמו שקשה קשיות

קשיות על הש"י, כמו כן בהכרח שיהיה על הצדיק, כי הוא מתרמה אליו ובענין הקשיות שקשה על הש"י, מרגלא אדרבא, כך ראוי להיות דייקא, על הש"י, וכך נאה ויפה לו ית', לפי גדו כי מעוצם גדולתו ורוממותו, שהוא מרומם ע"כ בוודאי א"א שנביג ונשיג בשכלינו וע"כ בהכרח שיהי' עליו ית' קשיות, כי להכורא ית', שיהי' מרומם ונשא מדעתיני הקשיות כנ"ל. ואם ה' הנהגתו כפי חיו ה' ח"ו דעתו כדעתינו:

נג גודל יקרת המחשבה, נודע לי עתה יקרה מאד מאד, שנעשה ממנה ממש, שיש להם קיום כל הימים שיתן כל זמן אשר הש"י וכו'. וחכמה יקר י הוא שעולה על מחשבתו לבר, והכמו כחכמתו בנינים בשכלו, והוא יקר מא שיהי' באמת. ואפי' פשט שמחדשין, הו מאד, וצריך ג"כ שיהי' באמת. וגם להי אמת, נעשה ממנה ג"כ דברים י

נד הבחירה ביד האדם לעשות כר הדברים, הכל ביד האיש: הכל כרצונו כחזירתו. כי ביד ישראל, על כל דבר שנעולם. כי אצל אחרים, מוכרחים בהם. אבל אצל איש הישרא שהוא עושה, כגון לנסוע לאיזה מקו עבודה, וע"כ יש לו בחירה ע

נה רווח העוה"ז אין לשער, דהיינו להרויח בזה העולם. ואין צו משלו, שקרוין (אויש לאג), רק ממה ע ית', יכול להרחיב ידו, ולהרויח הר ראתה וכו':

נו כשיש להאדם לב, אין שייך א: אדרבא הוא מקומו של עוי הוא בלב, כ"ש (תהלים עג) צור לבבי (שמות לג) הנה מקום אתי, שהוא ואין העולם מקומו (א). נמצא מי ע אין ראוי לו לומר שמקום זה אין טוב אצלו מקום כלל, כי אדרבא הוא מי העולם מקומו כנ"ל

נד דע, כשצדיק גדול אמיתי מנ נפלאים ונוראים, הוא טוב שעיי"ז נתגדל הקטן כמעלה, שהכל וגם בהס"א נתגדל אחד עי"ז, כמו ש השם יתברך את התורה לישראל, בו (כשארז"ל זכחים קמו). נמצא, ע לישראל, נתגדל בלעם, ובאו אליו

(א) כמובא בפרש"י שם, והוא במד"ר שם.